

Закон о рехабилитацији

Закон је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. 92/2011

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређују се рехабилитација и правне последице рехабилитације лица која су из политичких, верских, националних или идеолошких разлога, лишена живота, слободе или других права до дана ступања на снагу овог закона:

- 1) на територији Републике Србије без судске или административне одлуке;
- 2) изван територије Републике Србије без судске или административне одлуке војних и других југословенских органа, ако су имала или имају пребивалиште на територији Републике Србије или држављанство Републике Србије;
- 3) судском или административном одлуком органа Републике Србије;
- 4) судском или административном одлуком војних и других југословенских органа, ако су имала или имају пребивалиште на територији Републике Србије или држављанство Републике Србије.

Право на рехабилитацију има лице из става 1. тач. 3) и 4) овог члана ако је судска или административна одлука донета противно начелима правне државе и општеприхваћеним стандардима људских права и слобода.

Право на рехабилитацију имају и лица из става 1. овог члана која се, у складу са законом и другим прописима, сматрају борцима народноослободилачког рата.

Право на рехабилитацију немају лица која су за време трајања Другог светског рата на територији Републике Србије лишена живота у оружаним сукобима као припадници окупационих оружаних снага и квислиншких формација.

Република Србија, у смислу овог закона, није одговорна за радње и акте окупационих снага за време трајања Другог светског рата на територији Републике Србије.

Рехабилитација и ограничења права на враћање одузете имовине и обештећење

Члан 2.

Не могу се рехабилитовати и немају право на враћање имовине одузете на основу прописа из члана 2. Закона о враћању одузете имовине и обештећењу ("Службени гласник РС", број 72/11), припадници окупационих снага које су окупирале делове територије Републике Србије током Другог светског рата и припадници квислиншких формација, а који су извршили, односно учествовали у извршењу ратних злочина.

Под лицима из става 1. овог члана, односно лицима из члана 5. став 3. тачка 3) Закона о враћању одузете имовине и обештећењу ("Службени гласник РС", број 72/11) сматрају се:

1) сва лица која су одлуком војног суда или другог органа под контролом Националног комитета ослобођења Југославије од дана ослобођења одређеног места проглашена за ратне злочинце, односно учеснике у ратним злочинима;

2) сва лица која су судови и други органи Демократске Федеративне Југославије и Федеративне Народне Републике Југославије, као и Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача током Другог светског рата прогласили да су ратни злочинци, односно учесници у ратним злочинима.

Под лицима из става 1. овог члана не сматрају се лица која су до дана ступања на снагу овог закона рехабилитована, лица која буду рехабилитована по сили закона у складу са овим законом, као и лица за која се у поступку рехабилитације утврди да нису извршила, односно учествовала у извршењу ратних злочина.

Под даном ослобођења, у смислу става 2. тачка 1) овог члана сматра се дан када су припадници Народноослободилачког покрета почели ефективно да врше власт у одређеном насељеном месту, која се касније није прекидала.

Рехабилитација и правне последице рехабилитације

Члан 3.

Рехабилитација је утврђивање ништавости, односно непуноважности аката и радњи којима су лица из члана 1. став 1. овог закона лишена живота, слободe или других права из политичких, верских, националних или идеолошких разлога.

Правне последице рехабилитације за рехабилитовано лице и за друга лица одређена овим законом су мере уклањања и ублажавања последица ништавих, односно непуноважних аката и радњи из става 1. овог члана и обухватају право на: посебан пензијски стаж; месечну новчану накнаду (посебан додатак); здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања; право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину; право на обештећење за материјалну и нематеријалну штету (рехабилитационо обештећење).

Врсте рехабилитације

Члан 4.

Рехабилитација у складу са овим законом може бити по сили закона (законска рехабилитација) или судском одлуком (судска рехабилитација).

Суд у случају законске рехабилитације доноси одлуку којом утврђује да је лице рехабилитовано по сили закона, а у случају судске рехабилитације суд га својом одлуком рехабилитује.

Законска рехабилитација

Члан 5.

По сили закона рехабилитују се лица из члана 1. став 1. тач. 1) и 2) овог закона чија су права и слободe повређена до дана ступања на снагу овог закона, без судске или административне одлуке.

По сили закона рехабилитују се лица из члана 1. став 1. тач. 3) и 4) овог закона чија су права и слободe повређена до дана ступања на снагу овог закона, а која су судском или административном одлуком кажњена:

1) за дело које у време извршења радње није било одређено законом као кажњиво дело или казном која у време извршења дела није била прописана;

2) за кривично дело непријатељске пропаганде злонамерним и неистинитим приказивањем друштвенополитичких прилика у земљи из члана 118. став 1. Кривичног законика ("Службени лист ФНРЈ", бр. 13/51, 30/59 - пречишћени текст, 11/62, 31/62 и 37/62 и "Службени лист СФРЈ", бр. 15/65, 15/67, 20/69 и 6/73);

3) за кривично дело из члана 1. став 3. и члана 5. став 2. у вези са ставом 1. тач. 1), 3), 4), 5), 6), 11) и 12) Закона о сузбијању недопуштене трговине, недопуштене шпекулације и привредне саботаже ("Службени лист ДФЈ", број 26/45 и "Службени лист ФНРЈ", број 56/46);

4) за кривично дело из Закона о сузбијању недопуштене трговине, недопуштене шпекулације и привредне саботаже ("Службени лист ДФЈ", број 26/45 и "Службени лист ФНРЈ", број 56/46) када је против власника предузећа (радње), одговорне управе правног лица, органа или пуномоћника правног лица који су управљали предузећем или имањем у својини правног лица, повређена претпоставка невиности применом члана 11. тог закона;

5) за кривично дело из члана 2. Закона о забрани изазивања националне, расне и верске мржње и раздора ("Службени лист ДФЈ", број 36/45 и "Службени лист ФНРЈ", број 56/46), ако је учињено само радњом писања;

6) због бекства из установе за извршење санкција и других принудних мера у којој је извршавана санкција или друга принудна мера према лицу из члана 1. став 1. овог закона.

По сили закона рехабилитују се и лица из члана 1. став 1. тач. 3) и 4) овог закона која су на основу судске или административне одлуке лишена слободе под оптужбом да су се изјаснили за Резолуцију Информбироа од 28. јуна 1948. године и држана у логорима или затворима на територији Федеративне Народне Републике Југославије у периоду од 1949. до 1955. године.

По сили закона рехабилитују се и лица која су по принципу колективне одговорности проглашена за ратне злочинце, односно учеснике у ратним злочинима, а која нису изгубила југословенско држављанство и нису извршила или учествовала у извршењу ратних злочина.

По сили закона рехабилитују се и лица којима је Указом Председништва Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије У. број 392 од 8. марта 1947. године ("Службени лист ФНРЈ", број 64/47) укинута држављанство и конфискована целокупна имовина.

Захтев за рехабилитацију

Члан 6.

Поступак за рехабилитацију покреће се захтевом.

Подносиоци захтева за рехабилитацију

Члан 7.

Захтев за рехабилитацију може поднети:

- 1) лице из члана 1. став 1. овог закона;
- 2) после смрти лица из члана 1. став 1. овог закона, супружник, ванбрачни партнер, деца (брачна, ванбрачна, усвојена и пасторчад), потомци, преци, усвојиоци, браћа и сестре, остали законски наследници, тестаментални наследници и правно лице чији је то лице било члан, односно оснивач;
- 3) правно лице чији је циљ заштита слобода и права човека и грађанина, уз својеручно потписани и од надлежног органа оверени пристанак лица из члана 1. став 1. овог закона, а у случају његове смрти, уз пристанак неког од физичких лица из тачке 2) овог члана;
- 4) јавни тужилац у случају нарочито тешке повреде начела правне државе и општеприхваћених стандарда људских права и слобода;
- 5) деца лица из члана 1. став 1. овог закона која су, за време трајања повреде права и слободе родитеља, рођена у установама за извршење санкција, односно која су у тим установама са њима провела део времена или су за то време расла без родитељског старања једног, другог или оба родитеља.

Садржина захтева

Члан 8.

Захтев за рехабилитацију нарочито садржи: податке о лицу чија се рехабилитација захтева, својеручно потписан и од надлежног органа оверен пристанак у случају из члана 7. тачка 3) овог закона, опис повреде права, као и доказе о оправданости захтева.

Рок за подношење захтева

Члан 9.

Право на подношење захтева за рехабилитацију због повреде права из члана 1. став 1. овог закона престаје протеком пет година од дана ступања на снагу овог закона.

Надлежност и састав суда

Члан 10.

О захтеву за рехабилитацију одлучује виши суд.

Захтев за рехабилитацију подноси се вишем суду надлежном за подручје где се налази пребивалиште, односно седиште подносиоца захтева или месту где је извршена повреда права.

О захтеву за рехабилитацију одлучује судија појединац.

Обавештење о поднетом захтеву

Члан 11.

О поднетом захтеву за рехабилитацију виши суд одмах обавештава министарство надлежно за послове правосуђа (у даљем тексту: Министарство), уз доставу копије захтева.

Ако је за рехабилитацију истог лица покренуто два или више поступака, Министарство ће о томе обавестити судове пред којима су поступци покренути да би се поступак спровео пред оним судом пред којим је поступак раније покренут.

Бесплатна правна помоћ и трошкови поступка

Члан 12.

Подносиоцу захтева који је физичко лице или правно лице чији циљ није остваривање добити у поступку рехабилитације може се одобрити бесплатна правна помоћ, у складу са законом.

Подносилац захтева у поступку рехабилитације ослобођен је плаћања трошкова поступка.

Истражно начело

Члан 13.

Суд прибавља доказе и податке од надлежних државних органа и организација, који су дужни да их на захтев суда доставе у року од 60 дана од дана пријема захтева.

Суд може и самостално истраживати чињенице које странка није изнела.

Правила поступка

Члан 14.

О захтеву за рехабилитацију лица из члана 5. овог закона суд одлучује у једностраначком поступку по правилима ванпарничног поступка, уз обавезно претходно прибављање мишљења надлежног вишег јавног тужиоца.

У случају да се у мишљењу надлежног вишег јавног тужиоца оспорава захтев из става 1. овог члана, даљи поступак ће се наставити у складу са одредбом става 3. овог члана.

О захтевима за рехабилитацију лица из члана 1. став 1. тач. 3) и 4) овог закона, осим захтева лица из става 1. овог члана, суд одлучује у двостраначком поступку по правилима ванпарничног поступка, а као други учесник у поступку обавезно учествује Република Србија, коју заступа надлежни виши јавни тужилац.

Привремене мере обезбеђења

Члан 15.

Суд може, на захтев лица из члана 7. овог закона, пре покретања и у току поступка рехабилитације одредити привремене мере обезбеђења под условима прописаним законом којим се уређује извршење и обезбеђење.

Примена Закона о ванпарничном поступку

Члан 16.

У поступку рехабилитације не примењују се одредбе чл. 16, 23. и 24. Закона о ванпарничном поступку.

Решење о рехабилитацији

Члан 17.

Када је повреда права извршена без судске или административне одлуке, суд ће у решењу којим се усваја захтев за законску рехабилитацију утврдити да је извршена повреда права лица из члана 1. став 1. тач. 1) и 2) овог закона, као и да су без дејства одговарајуће правне последице те повреде.

Решењем којим усваја захтев за законску рехабилитацију лица из члана 5. ст. 2. до 5. овог закона, суд утврђује да је одлука која је била донета против рехабилитованог лица ништава од њеног доношења, као и да су ништаве њене правне последице.

Решењем којим усваја захтев за судску рехабилитацију, суд утврђује да је одлука која је била донета против рехабилитованог лица ништава од њеног доношења, у целини или делимично, као и да су ништаве њене правне последице.

Захтев за судску рехабилитацију усваја се делимично ако је основан само у погледу неког од кажњивих дела на које се односи одлука, као и ако је основан само у погледу врсте или висине изречене казне.

Рехабилитовано лице сматра се неосуђиваним у делу у којем је усвојен његов захтев за рехабилитацију, а време трајања извршене казне сматра се неоправданим лишењем слободе.

Жалба против решења о рехабилитацији

Члан 18.

Против решења у поступку рехабилитације дозвољена је жалба у року од 30 дана од дана достављања решења.

Надлежни апелациони суд одлучује о жалби у већу састављеном од троје судија.

Против правноснажног решења у поступку рехабилитације није дозвољена ревизија.

Објављивање правноснажног решења о рехабилитацији

Члан 19.

Министарство објављује имена и податке о рехабилитованим лицима у "Службеном гласнику Републике Србије" на захтев лица из члана 7. овог закона, најмање једном у три месеца.

Права рехабилитованих лица

Члан 20.

Рехабилитовано лице има право на посебан пензијски стаж, месечну новчану накнаду (посебан додатак), здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања, право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину, као и право на рехабилитационо обештећење.

Враћање имовине, односно обештећење за имовину из става 1. овог члана врши се у складу са законом који уређује враћање одузете имовине и обештећење за одузету имовину.

Права других лица

Члан 21.

Лице из члана 7. тачка 5) овог закона има право на здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања, као и право на рехабилитационо обештећење, у складу са одредбом члана 26. став 3. овог закона.

Право на рехабилитационо обештећење имају и брачни друг, деца и родитељи, односно браћа, сестре и ванбрачни партнер рехабилитованог лица, у складу са одредбом члана 26. став 4. овог закона.

Право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину имају наследници рехабилитованог лица, у складу са одредбом члана 25. овог закона.

Пензијски стаж

Члан 22.

Рехабилитованом лицу признаје се време лишења слободе као посебан пензијски стаж у двоструком трајању.

Рехабилитованом лицу признаје се време незапослености по престанку лишења слободе као посебан пензијски стаж у ефективном трајању, а најдуже две године, ако је незапосленост наступила због повреде права и слобода у смислу овог закона.

Месечна новчана накнада (посебан додатак)

Члан 23.

Рехабилитовано лице коме је признат посебан стаж из члана 22. овог закона у трајању од најмање осам година има право на месечну новчану накнаду (посебан додатак), у висини од 50% од просечне месечне плате у Републици Србији у претходној години.

Обрачун, усклађивање и исплату посебног додатка врши Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање.

Средства за исплату посебног додатка обезбеђују се у буџету Републике Србије.

Здравствена заштита и здравствено осигурање

Члан 24.

Рехабилитовано лице и лице из члана 7. тачка 5) овог закона, које није здравствено осигурано има право на здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања као осигураник, у складу са законом којим се уређује здравствено осигурање.

Средства за здравствену заштиту и здравствено осигурање из става 1. овог члана обезбеђују се у буџету Републике Србије.

Право на враћање конфисковане имовине, односно обештећење за конфисковану имовину

Члан 25.

Рехабилитовано лице и лица из члана 21. став 3. овог закона имају право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину, у складу са законом који уређује враћање одузете имовине и обештећење за одузету имовину.

Право на рехабилитационо обештећење

Члан 26.

Рехабилитовано лице има право на обештећење за материјалну штету насталу због повреде права и слобода, у складу са законом којим се уређују облигациони односи.

Рехабилитовано лице има право на враћање наплаћених новчаних казни и трошкова поступка, у ревалоризованом износу чија се висина одређује тако што се утврђује сразмера наплаћених износа према просечној плати у време наплате, у односу на просечну плату у Републици Србији у години у којој се врши враћање.

Рехабилитовано лице и лице из члана 7. тачка 5) овог закона има право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, у складу са законом којим се уређују облигациони односи.

Лица из члана 21. став 2. овог закона имају право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због смрти рехабилитованог лица, под условом да је између њих и умрлог рехабилитованог лица постојала трајнија заједница живота, у складу са законом којим се уређују облигациони односи.

Комисија за рехабилитационо обештећење

Члан 27.

На основу одлуке суда којом се усваја захтев за рехабилитацију, рехабилитовано лице и лица из члана 26. ст. 3. и 4. овог закона могу да поднесу захтев за рехабилитационо обештећење.

О захтеву за рехабилитационо обештећење одлучује Комисија за рехабилитационо обештећење.

Ако захтев из става 2. овог члана не буде усвојен или по њему Комисија за рехабилитационо обештећење не донесе одлуку у року од 90 дана од дана подношења захтева, подносилац захтева може код надлежног суда поднети тужбу за накнаду штете. Ако је постигнут споразум само у погледу дела захтева, тужба се може поднети у погледу остатка захтева.

Тужба за накнаду штете из става 3. овог члана не може се поднети по истеку рока од једне године од дана достављања одлуке о одбијању захтева или дана закључења споразума, односно од истека рока из става 3. овог члана.

Актом министра надлежног за послове правосудја одређује се састав Комисије из става 2. овог члана и ближе уређује њен рад.

Одлука и споразум о рехабилитационом обештећењу

Члан 28.

Одлука којом је усвојен захтев за рехабилитационо обештећење, односно споразум о рехабилитационом обештећењу има својство извршне исправе.

Јединствена евиденција

Члан 29.

Министарство води јединствену евиденцију поднетих захтева и правноснажних одлука о рехабилитацији.

Министарство је дужно да евиденцију о поднетим захтевима из става 1. овог члана учини доступном јавности објављивањем и благовременим ажурирањем на сајту министарства.

Садржину и начин вођења евиденције из става 1. овог члана ближе уређује министар надлежан за послове правосуђа.

Прелазна одредба

Члан 30.

Поступци рехабилитације који су започети по Закону о рехабилитацији ("Службени гласник РС", број 33/06), а нису окончани до дана ступања на снагу овог закона, окончаће се по одредбама тог закона.

Права по основу рехабилитације утврђена овим законом стичу се и на основу правноснажних судских одлука којима су усвојени захтеви за рехабилитацију, а које су донете у складу са Законом о рехабилитацији ("Службени гласник РС", број 33/06).

Захтев за рехабилитацију, у складу са овим законом, може се поднети и ако је донета правноснажна судска одлука којом је одбијен захтев за рехабилитацију поднет на основу Закона о рехабилитацији ("Службени гласник РС", број 33/06).

Рок за доношење подзаконских аката

Члан 31.

Министар надлежан за послове правосуђа, у року од 60 дана од дана ступања на снагу овог закона, доноси акт из члана 27. став 5. и члана 29. став 3. овог закона.

Престанак важења ранијег закона

Члан 32.

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о рехабилитацији ("Службени гласник РС", број 33/06).

Завршна одредба

Члан 33.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".